

Franca
Treur
Hoor
nu ROMAN mijn
stem
PROMETHEUS

LEESFRAGMENT

★★★★ – NRC HANDELSBLAD

★★★★ – DE VOLKSKRANT

★★★★ – KNACK

★★★★ – EO VISIE

GENOMINEERD VOOR BESTE BOEK 2017 – NRC HANDELSBLAD

‘Het kenmerkende Treur-gevoel, de ongewone combinatie van bevrijding en verlies, komt nog beter dan voorheen naar voren. Erg goed zijn de vlijmende miniportretjes die Franca Treur door de roman strooit.’

ARJAN PETERS, *DE VOLKSKRANT* ★★★★★

‘Oh, zoals Franca Treur in een luttel zinnetje een heel mens en een hele wereld kan vangen!’

THOMAS DE VEEN, *NRC HANDELSBLAD* ★★★★★

‘In Franca Treurs benadering beluister ik een warme mengeling van mededogen en heimwee. Vooral haar stijl verdient bewondering. Ze weet uiteenlopende mensen levensecht te laten praten. Haar zinnen zijn steevast niet alleen het lezen, maar ook het overdenken waard.’

MARIO MOLEGRAAF, *PZC*

‘In *Hoor nu mijn stem* stikt het van de uiterst citeerbare zinnen. Keer op keer weet Franca Treur een situatie in een paar sprekende beelden te vatten, waarna ze op zoek gaat naar de psychologische inhoud ervan. (...) *Hoor nu mijn stem* is een roman over ontworteling, schuld en boete.’

MARNIX VERPLANCKE, *KNACK*

‘*Hoor nu mijn stem* doet denken aan Treurs eerste boek, maar dan inhoudelijk sterker uitgewerkt. (...) Met algemeen menselijke vragen zoals: “Hoe kun je diepe relaties aangaan en tegelijk jezelf zijn en jezelf laten zien?” Dat maakt het boek ook in algemenere zin herkenbaar voor lezers, ongeacht geloof of achtergrond. (...) Het leven van Ina is uiterst herkenbaar voor alle refomeisjes van haar generatie.’

ENNY DE BRUIN, *REFORMATORISCH DAGBLAD*

I

De trein naar Vlissingen stond er al. Op de treeplank botste Gina tegen een donkerbehaarde man met een vuilniszak. Er kwam een opdringerige lucht van hem af: tabak, rotte appels. Hij gromde verontwaardigd. Het klonk diep, alsof de hele Balkan in zijn keel zat. Gina greep zich vast aan de deurstang. Sorry. Ze draaide zich naar hem om en zei het nog een keer: Sorry. Maar hij had haar excuses niet afgewacht en was al door een volgende deur verdwenen.

Alleen de machinist drentelde op zijn crêpezolen naar de voorkant van de trein, langs de rokerspaal, waar nog iemand in een donker colbertjasje stond. Zo te zien een wetenschapper, er stak een stuk papier uit de zak van zijn colbert. Wat gaven mensen toch een hoop over zichzelf prijs via hun kleding.

Maar wacht eens even! De wetenschapper stond met zijn rug naar haar toe, maar het vette haar dat over de kraag van dat colbert viel herkende ze uit duizenden, net als hoe hij zijn schouders hield, zoals mannen doen die zichzelf te lang vinden. Gina sprong weer uit de trein en liep struikelend op hem af.

Halverwege draaide ze zich weer om. Natuurlijk was hij het niet. Wat haalde ze zich in haar hoofd? Jean-Paul ging helemaal nergens naartoe. Die zat gewoon met zijn oordopjes in achter zijn laptop. En trouwens, voor zover ze wist had hij nog nooit in zijn leven gerookt, al was het theoretisch mogelijk dat zijn nieuwe vriendin hem ertoe had aangezet. Studentes vonden doodsverachting nog iets interessants.

Wat mankeerde ze? Eergisteren had ze hem nog in Hilversum zien lopen, boven aan een trap, en later die dag had ze hem door haar straat zien fietsen. En nu hier. Jean-Paul zien was net zoïets als Jezus zien. Er was er maar één van, maar als je er ontvankelijk voor was zag je hem overal.

Om zich een houding te geven bukte Gina zich en raapte iets op wat ze zogenaamd verloren had. Ze ademde diep in, een beetje aanstellerig, met een vuist op haar bonkende hart. Het asfalt rond haar schoenen kaatste haar blik terug. Ze schoot omhoog, snel weer de trein in.

De dag was al opgewonden begonnen, helemaal zonder de gebruikelijke vage minuten in het holletje onder haar dekbed; van die minuten waarin ze wel al zo'n beetje wakker was, maar nog nergens aan dacht. Vanochtend was ze wakker geworden van de kou. Net *A Christmas Carol*. Haar dekbed bleek ze over de rand te hebben geduwd, samen met het lichaamsgrote kussen. Ze had verschrikkelijk gedroomd, maar ze herinnerde zich weinig, alleen sfeer. Ze was terug in haar kinderkamer, maar hij was niet meer hetzelfde. Er waren geen muren, de ijzige wind blies overal gewoon doorheen. En er was iets boosaardigs wat op haar af kwam gefladderd, en waar ze niet van kon worden gered.

Het ergste was haar hoofd. Het voelde aan alsof het de hele nacht op het balkon had gelegen. Toen ze erover wreef, wist ze direct alles weer.

Op het nachtkastje lag haar telefoon te knipperen. Ze had een hele hoop berichten. Geen daarvan was van Jean-Paul.

Zo was het leven niet, tegemoetkomend aan je individuele verlangens, zoals in boeken en in films. Hoe zei Frieda het ook alweer? Frieda kon altijd op zo'n simpele manier filosofisch zijn. In haar ogen was het leven een treinreis. Je volgde gewoon het spoor naar de horizon, niet in je eentje, maar samen met hordes anderen, ook al dacht je dat je de beslissing om in te stappen zelfstandig had genomen. Autobezitters sputterden natuurlijk het hardst tegen zo'n metafoer, zo diep zat hun haat tegen het openbaar

vervoer, maar zij waren precies zo. Zwarte zaterdag was haar triomfantelijke bewijs. Het leven was niet op jou toegesneden, en als je jezelf verhief, om te ontsnappen aan het lot, riep je het juist over jezelf af.

De coupé was leeg als een oude kerk. Alleen achterin zat iemand chips te eten, aan het gekauw te horen een man. Gina hing haar klamme regenjas aan het haakje bij het raam. Voordat ze vanmorgen vertrok had ze op radarbeelden de stromingen gezien, de pijlen dwars op de kust met daarachter een hele Noordzee vol met wind. En zie: de hemel had de modellen gehoorzaamd.

Een zwarte spant blokkeerde gedeeltelijk haar uitzicht op het perron. Daar spiegelde de ruit. Gina strekte haar hals om naar zichzelf kijken. Zat de pruik nog goed na die striemende wind? Hij kon een beetje gaan schuiven, had de vrouw van de haarwinkel gezegd, er was te weinig om hem aan vast te maken. Patiënten hadden meestal hier en daar nog een verdwaalde pluk. Het was verleidelijk om de tondeuse eroverheen te halen. Maar ze raadde dat altijd af. Ach, over een paar weken zou hij ook bij Gina al veel beter blijven zitten.

Het is voor vandaag, had Gina bijna gezegd, en toen toch niet gezegd – wat had dat mens ermee te maken? Het was al erg genoeg dat ze Gina had herkend. Ze had zelf niet gekeken gisteravond, maar ze had wel de foto's voor en na gezien op Twitter, maar ze ging het hele programma terugkijken, zeker nu ze Gina in haar winkel had gehad. Ze had Gina aandachtig aangekeken. Ongetwijfeld probeerde ze zich te herinneren waar ze nou precies bekend van was. Nou, ze was helemaal niet bekend. Althans, niet echt. Alleen van de radio. *Kennis & Kunde*, had Gina kunnen zeggen. Elke avond op Radio 1. Dat ze op tv was, was iets eenmaligs.

De vrouw begreep Gina's spijt heel goed. Spijt was althans haar conclusie (en Gina had het zo gelaten). Wie kon er altijd alle consequenties overzien? Het mens had gedaan of ze haar haast niet opmerkte en had maar doorgerateld over allerlei onbezon-

nen beslissingen van haar kinderen. Dat Gina niet reageerde, maakte haar niets uit. Ze praatte monologisch verder over onbezonnenheid in het algemeen, terwijl Gina probeerde te kiezen tussen twee honingbruine pruiken, een dure en een nog veel duurder.

De sjaal die ze eromheen had gebonden had hem perfect op zijn plek gehouden. Gina zag in de ruit een vrouw van achter in de dertig, met een flinke bos haar. Ze had vriendinnen van haar leeftijd die hun rijbewijs moesten laten zien bij het kopen van een fles wijn. Zijzelf had het uiterlijk dat met haar leeftijd klopte. Als student was ze mollig geweest, altijd hongerig, altijd stroopwafels in de pauzes. (Eet je daar in Leiden dan zoveel van het varken? vroegen ze in Zeeland.) Maar kort na haar studententijd had ze haar zucht naar suiker overwonnen, en tegenwoordig was ze het type dat een gracieuze verschijning werd genoemd. Gracieuus was een woord voor dichters. Ze gebruikten het voor hoge dunne bomen, voor de klankgaten van een viool, voor de benen van Arabische volbloedpaarden. Gina vond 'meanderen' van dezelfde dichterlijke categorie, een zusterwoord, en op tevreden momenten, reflectieve momenten van tevredenheid, kon ze zichzelf zo zien: gracieuus meanderend door het leven.

Maar soms kon ze dat gracieuus niet uitstaan. Dan hoorde ze er allerlei benauwends in, rigiditeit, gereformeerde keurigheid, trouwjurken met zaadparels, nippen van een kopje thee. Een gracieuus type sprong niet uit de band. Een gracieuus type gedroeg zich te allen tijde gracieuus.

O, nee? O, ja?

De man bij de rookpaal stapte nu ook in. Het h ad Jean-Paul kunnen zijn. Serieus! Dezelfde bouw, alleen een ander gezicht. Een leeg gezicht. Nog geen gedachterimpeltje was hem toebedeeld.

Jean-Pauls gezicht was juist heel sprekend. Dat was waarom ze zich tot hem aangetrokken voelde. Zijn gezicht sprak op een heel directe manier tot haar. Het zei: Ik vind jou leuk. En Gina was eraan toe geweest om dat te horen.

Je kunt nooit precies zeggen waarom je van iemand houdt. Je denkt dat het iets te maken heeft met hoe je die persoon ziet, en met hoe die persoon naar jou kijkt. Met kennen en je gekend voelen. Gina voelde zich slechts ten dele gekend, maar ze had gedacht dat zij Jean-Paul wel kende, en had het volkomen mis gehad. Nooit had ze gedacht dat hij haar in de steek kon laten, maar enkele maanden geleden had hij het gedaan. Nooit had ze gedacht dat ze van zoiets in paniek zou raken (de liefde van een man, nota bene!) en ook dat was gebeurd. Op sommige momenten was ze nauwelijks nog in staat om adem te halen.

De bleke, serene man liep langs haar heen – geen trouwring – en verdween door de deur naar een andere coupé.

Dag Jan-Paul, zei ze in gedachten. Het was spottend bedoeld. Een ontkenning van hem, of in elk geval van wat ze van hem had gemaakt. Het was Jan-Paul geweest toen ze hem ontmoette, maar al snel had ze zijn Brabantse joligheid weten in te tomen, zijn ongecompliceerde plezier in het vertellen van vieze moppen. Ze had zijn witte sportsokken vervangen door geruite Burlingtons. Ze had hem afgeleerd de laatste kruimels van zijn bord te deppen met een natte vinger, te kletsen met serveersters. Zijn tegenwoordige smaak – coltruien, jasjes, oesters, groenten, witte bourgogne – was grotendeels haar werk. Kortom, ze had hem tot Jean-Paul getransformeerd, en dat was ook hoe ze hem – eerst nog voor de gein – was gaan noemen: Jean-Paul.

Het hele proces had een bekend gevoel gegeven. Was ze zelf niet ooit als Ina begonnen? De G had ze sinds ze bij de radio werkte – wat niemand wist, behalve Frieda, die haar nog van de universiteit kende en het onzin vond, maar iedereen zijn onzin gunde. Maar de G stond wel gewoon in haar paspoort, ze was als Geraldina gedoopt.

Het eenvoudige meisje uit Zeeland dat graag aardig gevonden wilde worden had haar ambities uitgebreid. En wat was er veel ruimte geweest voor verbetering!

Maar die neiging tot verbeteren had ze moeten beperken tot

zichzelf, dacht ze nu. In een flits van waarheid zag ze in wat ze miste: Jan-Paul, de vrolijke vogelaar met zijn Brabantse tongval en zijn open blik. Niet Jean-Paul, degene die ze naar eigen beeld en gelijkenis van hem had gemaakt.

Ze keek weer in de spiegelende ruit. Leek ze eigenlijk nog op haar moeder? Haar hele jeugd hadden mensen ‘als twee druppels water’ gezegd, maar de laatste tien jaar nooit meer, alsof het hardop opmerken van enige gelijkenis tegenwoordig heilig-schennis was.

Ach, misschien was er niet zoveel aan de hand, was de overeenkomst gewoon minder navrant, nu ze al twaalf jaar ouder was dan haar moeder ooit geworden was. Gina was haar hele leven al nieuwsgierig naar haar oudevrouwwtjesgezicht, waar ze geen voorbeeld van had, dat ze alleen maar – steeds iets beter – kon raden uit de lijntjes naast haar mond.

Nee, een tv-gezicht had ze niet. Eerder een paardenhoofd.

Mijn ex? zegt Jean-Paul na het vrijen tegen dat wicht, dat Gina lang en blond en slank voor zich zag, ook al wist ze inmiddels dat ze ros en een beetje mollig was, en dat haar familie een buitenverblijf bezat, met een hoop hectares grond, ergens aan de Vecht.

Gaat wel, zegt Jean-Paul. Beetje lang gezicht. Prachtig bruin haar. Maar moeilijk. Heel anders dan jij. De ene keer was het allemaal geweldig en lief wat ik deed, en de andere keer deed ik precies hetzelfde en verdroeg ze me niet.

Het zondagskind drukt haar sigaret uit en kijkt hem medelijdend aan, waarop hij haar begint te kietelen, haar op haar buik draait en haar nog een keer neemt. In één moeite door.

Gina had alle tijd zich dit voor te stellen. Deze trein ging er een eeuwigheid over doen.

Zou hij geloven hoe jaloers ze was? Hij was degene die nooit een meter van haar zijde week bij de jaarborrels van haar werk. Na afloop imiteerde hij het gekwetter van al die bekende omroep-

mensen die nooit genoeg kregen van hun eigen stem. Hij durfde ze niet over te slaan, die borrels. Zijn afwezigheid zou ruimte scheppen voor anderen, andere mannen; als ornitholoog kon hij keelgeluiden nu eenmaal niet goed los zien van partnerkeuze en territoriumafbakening.

Bij de omroep was het verhaal meteen rondgegaan: Gina had iets met een gast uit haar programma gekregen! Kon je het je voorstellen? Maar Gina had zich nergens voor geschaamd. Ken je Jan-Paul? had ze hem vrolijk bij iedereen geïntroduceerd. Hij is bioloog, hij weet meer van zangvogels dan de Schepper zelf. Dan draaide ze haar hoofd opzij en keek naar boven, naar dat van hem, en dan lachte hij zijn jongensachtige lach.

Hij was vijf jaar jonger dan zij. Destijds had hij een artikel geschreven over het lombardeffect bij zangvogels, het verschijnsel dat vogels harder, maar vaak ook hoger zingen als de omgeving lawaaierig is, zoals in steden. Hij had betoogd dat het verschil tussen sommige stadsvogels en hun soortgenoten op het platteland inmiddels zo groot was dat ze elkaars lokroepen niet meer herkennen en dus niet meer met elkaar konden paren, wat de vraag opwierp of er nu sprake was van een nieuwe soort. Op de redactie van *Kennis & Kunde* hadden ze een voorkeur voor een veiliger onderwerp, degelijker – het ecosysteem van de Oostvaardersplassen –, maar Gina had om die vogeljongen gevraagd. Ze was een beetje lichtzinnig die dag, omdat het net weer lente was geworden, en de wereld zo betrouwbaar weer tot leven was gekomen. In de middagpauze had ze in een sloot allemaal woerden gezien in felle paarkleuren.

Het gesprek verliep vanaf de eerste minuut zo geanimeerd en flirterig dat Jan-Paul het waagde een opmerking te maken over Gina's nogal wild opgestoken haar. Hij vergeleek het met het opzetten van lokkende pronkveren. Gina had hem juist op dat moment niet goed verstaan. De regisseur was geheel overbodig in haar oortje aan het tetteren dat het interview op zich wel goed ging, maar dat het nog wel wat kritischer mocht, en Gina had het bestaan om Jan-Paul zijn opmerking te laten herhalen. Enkele

luisteraars vielen erover op Twitter, maar dat zagen Gina en Jan-Paul pas lang nadat ze bij haar thuis elkaars laarzen al hadden uitgetrokken, giechelend als tieners. Ze droegen allebei zwarte enkellaarzen die dag. Was dat geen grap?

Gina was altijd bereid ergens de grap van in te zien. Zelfs in die verdomde jaloezie die zich in haar vastgreep als een koeienteek. Maar dat ze ergens de grap van inzag, veranderde niets aan de situatie. En de situatie beviel haar slecht.

Gina had een paar goede vriendinnen, maar ze kon niet rekenen op veel medelijden. De algemene opinie was dat zij hem zelf had laten zitten. Wat wilde ze nu? Alleen Kim was een uitzondering, die dacht niet in termen van schuld en boete. Ze sprak liever over pijn.

Een interview in gaan zonder het vooruitzicht van zijn gezelschap, dát is het ergste, had Gina zich laten ontvallen, somber van moeïgheid, want ze viel nog maar moeilijk in slaap. Gek genoeg voelde ze zich ineens veel minder zeker. Ze verafschuwde zichzelf erom. Was zij niet het prototype van de intelligente, zelfstandige, succesvolle vrouw?

En daarna alleen in dat grote bed...! Ze zei niet dat ze in dat bed lag te rillen van verlangen, maar dat deed ze wel.

Je kunt je lichaam wel een beetje voor de gek houden, wist Kim, en ze gaf haar het webadres van een winkel die lichaams-grote kussens verkocht.

Maar het was ook Kim die haar over die biologiestudente had verteld, na meer dan twee maanden haar mond erover gehouden te hebben. Het kind liep stage bij haar op school.

Gina had het voor het oog goed opgevat.

Ja, heel mooi, had Kim gezegd. Erg aardig ook. Ze nam een slok van haar koffie. Klein, rossig. Ze rookt.

Ze had Gina net zo goed met die mok op haar hoofd kunnen timmeren. Als Jean-Paul voor iemand anders had gekozen, betekende dat dat hij bezig was haar te vergeten. Maar als zij vergeten was, wie was ze dan nog?

Als Frieda ergens goed in was, dan was het in problemen negeren die de hare niet waren, en met liefdesverdriet kon ze al helemaal niks. Trouwens, bij haar zaten de tranen tegenwoordig ook hoog. Ze had een brief van de gemeente gekregen dat ze iets terug moest doen voor haar uitkering, en het was helemaal naar binnen geslagen. Zat ze dan met haar master sociologie. Ook was er nog iets met de vriendin van haar vader – kanker. Gina voelde met haar mee, maar andermans leed kon je gevoel van eenzaamheid ook vergroten. Haar geliefde verkoos een ander. Tussen alle rampen een doodnormale ramp.

Gina keek naar het af en aan op het perron. Naar de natgeregende mensen die hun schouders lieten zakken zodra ze onder de overkapping waren. Ze dacht nog een tijdje na over de reis als metafoor voor het leven. Zo oud als de Bijbel zelf. Destijds was Gina het met Frieda oneens geweest. Zij bepaalde toch echt zelf of ze rechts- of linksaf ging, elk kruispunt weer opnieuw. Ze liet zich niet leiden door de goden, zoals aartsvader Abraham of Odysseus. Of door anderen.

Je zegt het alsof je het hebt over het verschil tussen mens en dier, had Frieda gezegd. Het was in de woonkeuken van het Amsterdamse studentenhuus waar Frieda woonde. Vanachter haar bord had Frieda opzigekeken, naar Gina, die nog in de simpelheid van de ontkenning leefde. Als Frieda iets zei, gold het altijd voor de hele mensheid. Gina had nog maar eens een hap van haar macaroni genomen. Er waren trouwens, zei ze toen ze eindelijk helemaal klaar was met kauwen en doorslikken, ook mensen die helemaal nergens naartoe gingen, die leefden als padden onder een vochtige steen. Wist Frieda dat?

In het huis waar ik opgroeide, leidden we een doodstil leven, op een doodstille plek niet ver van de zee. Dat leven paste bij ons. Dat soort mensen waren wij. Wij lieten ons de stilte niet afnemen door stereotorens, radio's of televisies. Onze oren waren geschapen om te luisteren naar het schikken van de bladeren aan de bomen, naar het suizen van de leidingen. 's Nachts was er de wind die blies waarheen hij maar wilde, en als die zich rustig hield waren er de kikkers, de uilen en de katten van de Verhagens. Katten riepen 's nachts machtig interessante dingen naar elkaar. Al voordat het licht werd, begon onze haan, die nooit stopte voor ik op school was. Soms hoorden we een scheepshoorn, het mooiste geluid dat er bestaat. Overigens zagen we de zee bijna nooit. We zagen de weilanden en de akkers, de smalle weg met af en toe een auto, een fiets of een langslappend mens.

In onze nette kamer was de stilte maximaal, de stilte had er zelfs een echo. Ik probeerde daar niet te veel naar te luisteren, concentreerde me op datgene wat ik aan het lezen was, of op een plek op de muur, bijvoorbeeld daar waar de foto van mijn ouders hing, glimlachende mensen hand in hand, veel te jong om de ouders te zijn van een kind van bijna twaalf. Of desnoods op de brillenglazen van tante Ma, die haar beige gezicht nog ouder deden lijken dan het al was, zoveel ouder dan de moeders van andere meisjes.

Natuurlijk spraken we ook met elkaar, maar het praten nam

nooit veel tijd in beslag. Mijn opa en zijn zussen kenden elkaar al zo lang dat er weinig meer te zeggen viel. En ikzelf praatte bij vlogen. Soms had ik ellenlange verhalen, maar ik moest er een beetje voor in de stemming zijn.

Tante Ma, die dus niet mijn tante maar mijn oudtante was, praatte nog het meest. Met haar stem nam ze bezit van de nette kamer, alsof ze haar territorium afbakende. Ze zei soms echt vreemde dingen. Dat ze weinig had geslapen, maar dat het een aanbiddelijke nacht was geweest. Dan had ze weer eens gemeenschap der heiligen gehad met de ontslapen ziel van haar oude vriend Jan. O, zo zoet, zo wonderlijk, zei ze dan, en dan keek ze peinzend in de verte alsof daar nog een restje Jan-ervaring in de lucht hing, met ogen die van binnenuit leken te worden verlicht. Wat er dan precies gebeurd was, bleef met mysterie omhuld. Ze kon er geen woorden voor vinden, die wij, gewone stervelingen, konden begrijpen.

Ik wist ook nooit iets terug te zeggen.

Tante Sjaan zei nooit iets uit zichzelf, alsof ze zich afvroeg waarom mensen eigenlijk praten. Haar levensdoel leek het om niet op te vallen, en dat lukte haar fantastisch. Ze kon gewoon aan tafel zitten of aan het aanrecht bezig zijn zonder dat je haar werkelijk zag, tot haar maag luid rommelde en je je ineens realiseerde waar dat geluid vandaan kwam. Ze was niet klein en niet groot, en ze had wittig dons op haar wangen als de zon erop scheen. Op sommige momenten, als ik haar vanuit een bepaalde hoek bekeek, had ze het gezicht van een lief oud mannetje, terwijl ze een stuk jonger was dan opa en tante Ma. Ze had een voorliefde voor aardappels, geweekte peertjes, en van tarwemeel gebakken dingen, alles wat het minste kostte. Ze was absoluut niet stom, al leek dat soms zo. Ze kon alles wat andere mensen konden, maar ze leek nergens belangstelling voor te hebben. Het enige waar je haar kwaad mee kon krijgen was met kleverige handen aan haar kleren zitten. Toen ik klein was ging ze nog elke dag naar haar werk, maar op het gemeentehuis kregen ze een computer met een knop die in een seconde het werk deed dat zij bijna

dertig jaar lang elke dag van acht tot vijf had gedaan, en sinds ze was afgevoerd deed ze hier het huishouden, zodat tante Ma een stapje terug kon doen. Ze naaide ook mijn rokken, omdat je nergens meer fatsoenlijke rokken kopen kon, want de duivel had alle modekoningen in zijn klauwen.

Ik hielp tante Sjaan met de afwas, met de aardappels, en soms haalde ik voor haar de bedden af. Dan praatte ik ondertussen tegen haar, en dan gaf ze vaag de indruk te luisteren. De nette kamer mocht ik niet doen, daar waren de tantes ontzettend precies op. Het was tante Sjaan en tante Sjaan alleen die daar de boel afstofte. Alsof ik dat érg vond!

In mezelf noemde ik die kamer het Heilige der Heiligen. Toen de tantes jong waren werd die kamer alleen op zondag gebruikt, nu zaten we er ook doordeweeks. Maar met mijn oude kleren mocht ik niet op de bank zitten, en dan bleef ik net zo lief maar in de achterkamer, omdat ik eerst al mijn schoolkleren had moeten uittrekken om buiten te mogen spelen. Voor je het wist deed je niks anders dan kleren uittrekken en aantrekken. Het enige leuke van de nette kamer was opa z'n lekkere stoel. Daar bracht hij zijn pensioen in door. De koningin zat niet lekkerder dan mijn opa, en zijn comfort straalde ook op ons af. Zelfs de lichamen van de tantes kwamen ervan tot ontspanning. Op sommige avonden leek het erop dat geen van drieën ooit nog overeind ging komen, alsof de ondergang van de wereld al geweest was en ik alleen was overgebleven met de leeggelepelde advocaatglaasjes.

Opa's stoel was bekleed met skai in een soort gelige tint. Zeg maar beige. Samen met mij was die stoel het enige in de kamer onder de vijftien. Zelfs ik kon zien dat hij qua stijl niet erg goed paste bij de andere meubels, maar je vergat dat zodra je erin zat. Het voelde meteen alsof je ermee vergroeid was. Aan de zijkant zat een hendel, waarmee je hem achteroverkiepte. Tegelijkertijd sprong er aan de voorkant een bankje los dat je voeten opving. Vanaf deze stoel keek je uit op een merklap met de tekst: ZO ONDERWERPT U DAN GODE. Daaronder rijen ingewikkeld uitzierende

steken en figuren in allerlei kleuren. Die merklap had ik geborduurd, met hulp van tante Sjaan.

Hier zaten we dan, op weg en reis naar de eeuwigheid, en ik leerde er mijn vragen:

V Wat moet er dan met ons gebeuren, zullen wij in de hemel komen?

A De Heere Jezus moet woning in onze harten komen maken.

V Moeten wij Hem daarom bidden?

A Ja, want Hij heeft gezegd: Zoek Mij terwijl Ik te vinden ben, roep Mij aan terwijl Ik nabij ben.

V Is dat vroeg genoeg als wij oud geworden zijn?

A Nee, want ik ben geen ogenblik van mijn leven verzekerd.

Ik zat niet in de auto. Opa, tante Ma en tante Sjaan hadden die dag op mij gepast. Mijn moeder was op slag dood. Alleen opa heeft haar nog gezien. Mijn vader is nog een paar weken een plant geweest, maar ik herinner me dat niet.

Het ongeluk gebeurde niet ergens ver weg, zoals iedereen dacht (omdat met de afstand de onbekendheid kwam, en met de onbekendheid het gevaar). De plek was zelfs vanuit ons keukenraam te zien. Het gebeurde net voor de flauwe bocht, bij de loopstal van de Verhagens. Anders dan de meeste boerderijen had die van de Verhagens geen lange oprit, de stal lag pal naast de weg. Hun koeien waren door de klap erg van streek geweest en hadden die ochtend maar weinig melk gegeven.

Er was een tegenligger zonder licht. Op een dorp of in een stad lag dat anders, maar in ons wegje was het 's nachts echt pikke-donker als de maan niet opkwam en er geen ster te zien was. Niemand wist waarom die auto geen licht aanhad; er had een oude vrouw in de auto gezeten, men had het haar niet meer kunnen vragen.

Mijn ouders hadden daar helemaal niet hoeven rijden. Ze woonden een dorp verderop. Ze waren van een bruiloft teruggekomen en hadden hun auto al voor hun huis geparkeerd. Er was namelijk afgesproken dat ik die nacht bij opa en zijn zussen zou blijven slapen. Maar mijn ouders hadden een briefje op de deur gevonden waarop stond: 'Kom Ina maar weer halen.' Ik had me bij opa en de tantes niet goed gedragen. Zodra ze mij in het bedje probeerden te leggen, krijste ik net zo lang tot ze me er weer uit hadden getild.

Arco had rechtop in bed gezeten door de klap. Ik heb het hem wel honderd keer laten vertellen. Zijn ouders hadden o611 gebeld en de hele nacht met de hulpdiensten gezeten.

Arco was een jaar ouder dan ik, en echt een leuke jongen. Hij had een spierwitte pluk in zijn donkere haar, net als zijn moeder, en op school werd hij daarom 'Bles' genoemd, zonder dat hij er echt om werd gepest. Hij was juist het soort jongen tegen wie andere kinderen opkijken en met wie ze bevriend willen zijn. We fietsten vaak samen naar school, maar dat betekende niet dat we vrienden waren. Dat zou vreemd zijn geweest, omdat Arco een jongen is en ik een meisje. Maar om halfvier ging ik soms met hem mee naar zijn huis. Op een bepaald moment moesten we dan altijd de koeien gras gaan geven. In de winter was dat van dat zure kuilgras waarvoor je beresterk moest zijn om het los te trekken en waarvan de lucht meteen in je kleren zat. De tantes verdroegen me dan maar nauwelijks aan tafel.

Als het aan mij lag ging ik elke dag met Arco mee naar huis, maar hij was degene die besliste hoeveel tijd we samen doorbrachten. Steeds vaker moest hij zijn vader helpen. Hij werd geacht zijn karweitjes te doen zonder dat zijn vader hem eraan moest herinneren. Tegenwoordig zag ik hem alleen soms nog op maandag, als hij vroeg klaar was en precies langs zijn oude school kwam als die uitging.

Thuis deed ik spelletjes die je in je eentje doet, zoals het zaad van de grashalmen ritsen aan de slootkant, en rondjes fietsen om

onze schuur. Ik zocht vaak naar goeie verstopplekjes op ons erf, en had er een paar, waar alleen de allerbeste speurhond je kon vinden, maar verstoppen gaat vervelen als er niemand naar je zoekt.

Toen ik op de kleuterschool zat, kregen andere kinderen aan de lopende band broertjes en zusjes, en ik wilde toen ook heel graag een klein zusje. Soms had ik het gevoel dat een klein broertje ook wel goed was, als het een keuze zou zijn tussen dat of niets, maar een zusje was waar ik 's avonds onder de dekens om bad. Dat bidden duurde iets van twee jaar, tot ik met een kolosaal gevoel van schaamte besepte dat er nooit een zusje zou komen, dat je daar een vader en moeder voor nodig had, en niet een opa en twee oudtantes.

Ik weet niet meer wat ik moet doen, zeurde ik soms.

Doe wat je hand vindt om te doen, zei tante Ma. Ik had meer aan opa, die er lekker bij bleef zitten, maar me opvrolijkte met verhalen van vroeger. Op onverklaarbare wijze raakten er altijd kwajongens in zijn verhalen verstrikt met een rotzak van een veldwachter.

Toen we jong waren, stimuleerden Arco's ouders volgens mij dat wij met elkaar omgingen, omdat ze medelijden met mij hadden. Dat kon ik horen doordat ze op een bepaalde manier met me praatten. Ik had er geen last van, was er op die momenten eigenlijk wel trots op dat mijn ouders omgekomen waren. Ik had het gevoel dat het mijn bestaan anders maakte dan normaal. Soms keken de mensen mij ook zo aan: alsof de Heere iets bijzonders met mij voorhad – natuurlijk ook omdat ik bij tante Ma woonde, die een vooraanstaand kind van God was. Ik dacht zelf ook wel eens dat ik was voorbestemd om bekeerd te worden. Ik meende daarop meer kans te maken dan Arco, omdat hij nog ouders had.

Je hoorde nooit dat de Heere twee vrienden bekeerde, een getrouwd stel, twee broers of twee zussen, mensen van dezelfde generatie die veel met elkaar omgingen, die dezelfde akker bewerkten, of in hetzelfde bed sliepen. Dan koos Hij er op z'n hoogst één uit. Wel Abel, niet Kaïn. Wel Jakob, niet Esau. Wel Maria, niet Martha.

De een zal aangenomen en de ander zal verlaten worden. Dat was de verschrikkelijke Waarheid. Soms liet ik me grijpen door de gedachte dat de Heere Arco boven mij verkoos, al was volgens de dominee juist een bekeerde vader of moeder hebben, een opa of een oma 'van onschatbare waarde'.

Tot nu toe was me echter nog niets buitengewoons overkomen, en het omkomen werd steeds langer geleden.

De vader van Arco was een serieuze man. En hij was lang. Zo lang dat opa en ik hem 'Psalm 119' noemden, want die was ook lang. Hij kon bijzonder gekweld kijken, waardoor je altijd even naar hem wilde glimlachen. Als hij teruglachte was meteen je hele dag goed. Van hem was bekend dat hij zachtmoedig was, maar het was een zachtmoedigheid die bedriegt. Als hij een koe bij de stier bracht, kon hij de stier in zijn eentje de baas.

Toen ik die gedachte met opa deelde, was hij niet onder de indruk. Opa kon een stier op commando laten liggen als het moest. Dát was pas een kwestie van overwicht, maar hij liet het er nooit op aankomen.

Arco's moeder, Anneke, was een vrouw van middelbare leeftijd, met haar tot op haar schouders dat al flink grijs begon te worden. Het ging van zwart naar grijs naar spierwit op die plek in haar pony. Ze was evenmin de gezelligste persoon uit de omgeving, maar ze had iets grappigs, alleen wist ze dat zelf niet. Het kwam tenminste nogal onbedoeld over. Een hele tijd geleden had men een kalf naar haar genoemd, iets wat ik ook wel had gewild. Ik vroeg altijd naar de naam van een nieuw kalf, stikkend van de hoop dat het een Ina was, maar het was altijd iets anders: Wilma, Klazina (wat nog het dichtst in de buurt kwam), Bertha of Beatrix. Het kalf Anneke was de eerste dochter van zaad van een Normandische stier dat besteld was uit een catalogus. Een witte mooie koe met ronde bruine spikkels op haar flanken, die ze aan haar nageslacht doorgaf. Je kon Annekes kinderen er zo uit pikken.

Arco zelf was het nakomertje van de Verhagens. Hij had geen

zussen, maar wel drie grote broers, van wie de oudste met zijn gezin in Ontario in Canada woonde. De keuken hing vol foto's van Pieter en Arenda en hun vier kinderen: het jonge gezin bij de voordeur van hun huis; Pieter met zijn zoontje op een trekker; de kinderen, wier namen ik allemaal kende, in regencapes bij de Niagarawatervallen; het jongste meisje op een schommel, een zwangere Arenda erachter, die er helemaal niet knap, maar gewoon uitzag en haar haar net als ik in een paardenstaart droeg.

Maar het was wel een Canadese schommel, en het waren Canadese zonnestralen die voor de rode vlekken op Arenda's wangen hadden gezorgd. De foto's waren naar een Canadees postkantoor gebracht. En hier waren ze met van verwachting trillende vingers uit de envelop gehaald, nadat ze een hele tijd over de reis hadden gedaan. Ik stelde me een Canadese postbeambte voor, die met opgetrokken wenkbrauwen naar het adres op de envelop had gestaard. Helemaal naar Nederland? Echt waar? Maar dat was slechts theoretische nieuwsgierigheid, omdat ik nog nooit een foto van een Canadese postbeambte had gezien. Het is wel voorgekomen dat we samen uit school naar huis fietsten en dat ik tegen Arco zei dat ik ontzettend nodig naar de wc moest. Ik kon het niet meer ophouden tot ik thuis was. Alleen maar om in hun keuken te kunnen kijken of er nog nieuwe foto's bij waren gekomen. Arco keek me dan op een bepaalde manier aan, waardoor ik bang werd dat hij niets meer met me te maken wilde hebben. Hij had een beter ontwikkeld gevoel voor wat belachelijk was dan ik.

Als ik die blik in zijn ogen zag, wilde ik iemand anders zijn, een gewoon iemand, maar iedereen zag altijd meteen dat ik mijzelf was, een aanstelster.

Daarnaast had ik ook een stille en bescheiden kant. Waar ik opgroeide was het onmogelijk om niet bescheiden te worden, maar ik had al vroeg de indruk dat ik uit verschillende karakters bestond. Ik was Rozemarijntje uit dat dikke boek, de vrolijke robbedoes, maar ik was ook Naamchristen uit de *Christenreis* en Eva (van Adam) uit Genesis. En soms raakte ik ineens bij dingen be-

trokken, zoals een roddelpartij over een stom meisje uit mijn klas. Maar dat was allemaal niets vergeleken bij mijn aanstellerigheid.

Niemand van alle mensen die ik kende, stelde zich zo aan als ik.

Langzaam, met veel geknars over de wissels, reden ze het station uit, langs de pakhuizen en langs de Haarlemmerpoort die, zelf grijs, nauwelijks afstak tegen de vale grijsgele lucht, en toen Gina weer naar voren keek, zag ze dat de grauwheid ook de coupé binnendrong in de vorm van een vrouw van een jaar of zestig. Ze droeg een in plooiën neerhangende pillige jas, die lang geleden voor een veel groter iemand was gekocht. Ze hield twee wittige plastic tassen vast, die ooit hemelsblauw waren geweest, zoals dat ook gold voor de hemel zelf.

De vrouw verspreidde zichzelf en haar tassen over de vier stoelen aan de andere kant van het smalle gangpad. Gina had op zichzelf niets tegen buitenissige types, maar er was iets in de manier waarop de vrouw bewoog wat haar tegenstond, de nadruk waarmee ze bezit nam van haar plek, alsof ze dit gedeelte van de trein zojuist had opgekocht met reizigers en al.

In de verder bijna lege coupé en met alleen het gangpad tussen hen in konden ze elkaar niet negeren, en Gina knikte haar kort en afgemeten toe. De vrouw antwoordde met een minzame glimlach en keek haar net iets te lang aan.

Bang dat ze zou gaan praten, draaide Gina zich naar het raam en keek met evenveel theater naar buiten, alsof daar op die weg dadelijk iemand zou staan aan wie ze beloofd had om te zwaaien. Het was alleen geen plek voor vrolijk groetende mensen, eerder een weg waar ze wel eens iemand dood vinden. Geparkeerde au-

to's onder natte bladeren. Een elektriciteitshokje met onleesbare graffiti. Stroken beton die nergens voor deugen. De achterkant van de stad.

De vrouw keek ook. Ze had zelf ook een raam, maar ze boog zich over het gangpad en tuurde waar Gina tuurde. Ongegeneerd nam ze daarbij ook Gina op, haar halve laarsjes met puntige neuzen, haar tuttige zwarte jurk en ten slotte de nieuwe honingbruine aanwinst erboven. Vervolgens monsterde ze het landschap alsof Gina het zojuist had geschilderd, met alleen dikke klodders grijs op haar palet. Af en toe ging er een schokje door haar heen, alsof er binnen in haar iets protesteerde. Daarbij lieten haar jaspanden een luchtje los als van vergane stengels in een bloemenvaas.

Gina haalde een krant uit haar tas, duwde haar schouder nog hoger tussen hen in en begon te lezen. Er was tenslotte ook nog een wereld. Van haar had deze vrouw niets te vrezen, Gina was een prima buur. Het grootste deel van de reis zou ze rustig zitten lezen, en misschien af en toe uit het raam staren. In haar tas zaten alleen een kleine appel en een mandarijn, geen boterhammen met ei of pindakaas. Haar telefoon stond op de trilstand.

Ze las iets over Palmyra. Vanavond hadden ze een cultuurhistoricus over bedreigd cultureel erfgoed.

Hopelijk vroegen ze Wilfried om haar te vervangen. Peter was te goed. Superjong nog, en onervaren, en daarom bij Julian, de eindredacteur, gelukkig nog niet zo in beeld. Maar hij wilde graag en hij compenseerde zijn gebrek aan ervaring ruimschoots met hard werken. De luisteraar merkte er weinig van. Bovendien had hij een aanstekelijke vrolijkheid. Niet het verveelde van Wilfried, die, zeker met een onderwerp als cultureel erfgoed, comfortabel terug kon vallen op een humuslaag van eerder gevoerde gesprekken, en alles al een keer gehoord had. Ja, dat zou het beste zijn: Wilfried samen met de cultuurhistoricus. Degelijk, inhoudelijk, en een tikje saai. Saai genoeg om de luisteraar weer naar haar te doen laten snakken.

Enfin, wie haar verving was haar zaak niet. Julian verdiende anderhalve ton per jaar om dit soort beslissingen te nemen. Ze schudde aan de krant en las weer verder.

Ook Palmyra was haar zaak niet.

Na de radio-uitzending van gisteravond had ze een lift gekregen van de technicus. Daardoor was ze precies op tijd thuis om de laatste vijftientig minuten van *Haar voor Haar* te zien, dat aan het begin van de middag al was opgenomen, maar nu pas werd uitgezonden. Met haar jas nog aan en een glas chardonnay in de hand zat ze naar zichzelf te kijken alsof het iemand anders was. Ze hoorde wat ze aan het begin tijdens de opname precies zo had gevoeld: de matheid van haar zinnen. Er ontbrak iets, iets verrassends.

Toen rinkelde de telefoon.

Haar hart begon als een dolle te bonzen. Jean-Paul was, op marktenquêteurs na, de enige die haar op haar vaste lijn belde. Hij zat dus te kijken. Hij had zojuist gezien dat de kapper de schaar in haar haren zette, en nu was hij in paniek geraakt.

Bingo! Zijn paniek was exact datgene waar het haar om te doen was geweest. Precies in de roos. Maar nu hij daadwerkelijk belde, staarde ze als een verlamd konijn naar de telefoon, een exemplaar uit de kringloopwinkel, grijs, met een draaischijf.

Vooruit, dwong ze zichzelf. Pak op, die hoorn.

Het was tante Ma.

‘O, hallo!’

De trein stopte en een kale gebruide man kwam de coupé binnen. Zijn donkerblauwe coltrui – nieuw, zo te zien – stond hem mooi. Aan zijn onderlip hing een lange blonde haar. Achter hem liep een man in een lange beige regenjas. Gina kende die man met de regenjas: een neurowetenschapper met een bepaalde staatur. Hij was vaak in de media en Gina had hem een paar jaar geleden een keer in haar programma gehad. Ze lachte breed, hoewel haar herinneringen aan dat gesprek helemaal niet zo

prettig waren. (Hij was het type dat zijn kennis gebruikte om zijn gesprekspartner te kleineren.) Als antwoord knikte hij alleen en hij liep door naar de eerste klas. Het duurde een paar seconden voordat het tot Gina doordrong dat hij haar helemaal niet herkende. Meteen schaamde ze zich. Ze had door hem gezien willen worden, alleen maar omdat hij een beetje beroemd was.

Buiten sloeg de regen het bleke gras in de groenstrook plat. De hele buitenwereld leek wel van zijn kleur beroofd. Op een fietspad in de verte trapte een gebogen figuurtje zwaar tegen de wind in. De trein maakte een bocht. De druppels gutsten tegen de ramen en de verlichte coupé sloot zich als een kamer om hen heen.

Het gaat niet goed met tante Sjaan, had tante Ma gezegd. Ze ligt op haar uiterste. Je moest maar komen, als je kan.

Gina had het geluid van de tv uitgezet. Het ging al heel lang niet meer goed met tante Sjaan, maar de laatste jaren zat ze op de gesloten afdeling van het verpleeghuis, en daar stopten ze je alleen als je echt de weg kwijt was. Maar inmiddels was iedereen op die afdeling allang gestorven en opgevolgd door weer nieuwe verwarde mensen, en zij zat er nog steeds, als een gedeukt Toyotaatje waarvan de motor niet kapot te krijgen was.

Het was ermee begonnen dat ze namen vergat en de bankzaken niet meer aankon. Tante Ma moest briefjes plakken op de koelkast waarop stond welke dag het was. Later gaf ze steeds maar antwoord terwijl niemand haar iets had gevraagd en wilde ze per se in haar onderjurk naar de kerk. In plaats daarvan had Gina haar naar het ziekenhuis gereden en vandaar rechtstreeks naar een tehuis voor verwarde mensen. Eerst een waar in de huiskamer een televisie stond en de verpleegsters in broeken liepen, wat de tantes erg van streek maakte. Toen er een plek vrijkwam in het bevindelijk gereformeerde Maranatha, had Gina haar daarnaartoe gebracht. Ze wilde nog steeds alleen haar onderjurk aan, maar daarvoor kreeg ze nu medicijnen. Die pillen maakten haar zo meegaand als een lam.

Met de telefoon aan haar oor staarde Gina naar Michael, de

presentator van *Haar voor Haar*. Een sympathiek gezicht. Licht wijkende lippen die op voedsel anticipeerden; je zou er wel een knakworst tussen willen stoppen, gewoon omdat het precies paste. Ze nam een slokje van haar wijn.

Ze komt al een week haar bed niet meer uit, zei tante Ma.

O, had Gina onnozel gezegd. Ze zit dus niet meer in de huiskamer?

Ze keek weg van het scherm en dacht een tijdje aan de huiskamer van het verpleeghuis, een plaats vol warmte. Meestal klonk er zachte orgelmuziek en zat er bezoek dat mandarijnen meebracht of platte doosjes Merci. Soms zongen ze psalmen met elkaar, of ze deden geheugenspelletjes. Het rook er lekker naar koffie of gekookte aardappels, slavinken en groenten. Meisjes met heuptasjes om hun spijkerrokken liepen in en uit om mappen of medicijnen uit hoge kasten te pakken, of om voor iedereen gezellig thee te zetten. Hoe ver ze ook heen waren, niemand beschouwde de bewoners al als opgegeven, al snoten ze hun neus in het gordijn, hadden ze alleen nog vieze praatjes, of zaten ze erbij, zoals tante Sjaan, alsof ze niet eens meer ademden.

Eet ze nog? vroeg Gina. Ze had het idee dat alles nog goed kon komen als de mensen nog aten.

Tante Ma maakte zich grotere zorgen over haar geestelijk voedsel, dat ze in de laatste jaren zo moeilijk tot zich nam. Dat was altijd al zo geweest, ook toen ze nog bij haar volle verstand was. Ik weet nooit wat er in haar omgaat, zei tante Ma. En vroeger net eender. Als ik het tegen haar zei, van de eeuwigheid die aanstaande is, begon ze altijd over de uitverkiezing. Dat het bij God lag.

Ach, tante Ma, zei Gina ongemakkelijk. Het is niet aan ons.

De Heere is een naijverig God, Ina, zei tante Ma streng. Hij laat zich niet van onrechtvaardigheid beschuldigen. Denk daar niet te makkelijk over.

De coherentie van haar eigen gedachtewereld was onaantastbaar. Ze hoorde nog net wat er gezegd werd, maar ze reageerde zonder een seconde bedenktijd. Nooit zou ze door een opmerking van Gina van gedachten veranderen. Er zat voor haar geen

bekoring in een nieuw gezichtspunt. Een nieuw gezichtspunt was voor tante Ma een stap richting de hel. Je kon van haar niet verwachten dat ze daar de bekoring zocht.

4

Tante Ma was twee keer per jaar jarig. Op 18 februari was de dag van haar gewone geboorte, op 15 oktober die van haar wedergeboorte.

9789044638899 – Treur – *Hoor nu mijn stem* (paperback) – €12,50

9789044629132 – Treur – *Hoor nu mijn stem* (e-book) – €9,99